

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษา อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

Development Guidelines for Cultural Tourism: A Case Study of Aranyaprathet District,

Sa Kaeo Province

ประเสริฐ โยธินาร์ (Prasert Yothicar)¹ วชิรวิทย์ วิชาสวัสดิ์ (Wachirawit Wichasawat)²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวและบทบาทของวัฒนธรรมท้องถิ่น อำเภออรัญประเทศ และ 2) เสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภออรัญประเทศ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยในเชิงคุณภาพ ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก รวมทั้งสิ้น 12 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และการสังเกต ระหว่างวันที่ 25 – 30 เมษายน พ.ศ. 2559 วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า อำเภออรัญประเทศมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 1) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว 2) กิจกรรมทางการท่องเที่ยว 3) ที่พัก 4) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และ 5) สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว โดยมีศักยภาพด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ ประตูดงอรัญประเทศ ปราสาทเขาน้อยสี่ชมพู พระสยามเทวาธิราชจำลอง ตลาดโรงเกลือ และด่านพรมแดนบ้านคลองลึก และบทบาทของวัฒนธรรมท้องถิ่น ประกอบด้วย ญ้อ จีน เขมร และญวน มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภออรัญประเทศ พบว่า ควรจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสอดคล้องกับศักยภาพการท่องเที่ยว ควรส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ และควรส่งเสริมภาคเอกชนให้มีความพร้อมในการดำเนินการด้านธุรกิจการท่องเที่ยว

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาการจัดการการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

² นักศึกษาปริญญาเอก สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

Abstract

This research aimed to study the potential of tourism and local cultural roles of Aranyaprathet district and to propose the development guidelines for cultural tourism of Aranyaprathet district. This research is qualitative. There were 12 key informants. The data were collected by in-depth interviews and observation during April 25-30, 2016. The content analysis was applied for data analysis. The research result showed that there were the potential of tourism in Aranyaprathet district such as 1) attractions 2) activities 3) accommodation 4) accessibility and 5) amenities especially the important potential of attractions: Aranyaprathet victory gate, Prasat Khao Noi, the model of Phra Siam Thewa, Rong Kluea border market and Ban Klongluk boundary post. And the local cultural roles of Aranyaprathet district such as Nyaw, Chinese, Khmer and Yuan play the important roles in promoting cultural tourism. The appropriate development guidelines for cultural tourism are as follows. Tourism development plan should be prepared in accordance with the potential of tourism; the creative community-based tourism should be promoted to reflect on the local cultural roles. And finally, should encourage and support the private sector is ready to take action on tourism.

Keywords: Cultural tourism, Aranyaprathet district, Sa Kaeo province

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

บทนำ

ปัจจุบันอรัญประเทศมีฐานะเป็นอำเภอขึ้นกับจังหวัดสระแก้ว เป็นเมืองเก่าแก่ที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน ก่อตั้งในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อปี พ.ศ. 2393 จากประวัติศาสตร์อันยาวนานและความหลากหลายทางชาติพันธุ์ที่ได้มีการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานใหม่ที่เมืองอรัญประเทศในครั้งนั้น ได้แก่ ลาว เขมร และญวนสืบเนื่องมาถึงปัจจุบัน ทำให้เกิดวัฒนธรรมที่หลากหลาย มีความโดดเด่น มีอัตลักษณ์เฉพาะตัวทางด้าน วัฒนธรรมควาแก่การอนุรักษ์และรักษาไว้ อีกทั้งสภาพภูมิศาสตร์ของอำเภออรัญประเทศเป็นเมืองชายแดนซึ่งติดกับประเทศกัมพูชา ประชาชนมีความคล้ายคลึงกันในเรื่องเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ และภาษา เป็นผลก่อให้เกิดความสัมพันธ์กัน ไม่ว่าจะเป็นชนบทรบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และความเป็นอยู่ และมีการค้าขายแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน มีมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคมสูงขึ้นเรื่อยๆ ต่อไปในอนาคต สามารถพัฒนาเมืองชายแดนที่มีเขตแดนติดต่อกันให้เจริญก้าวหน้า และยั่งยืน และเพื่อให้ก้าวทันบริบทสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงไป เทศบาลเมืองอรัญประเทศได้มีแผนการพัฒนาท้องถิ่นเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการค้าขายแดน เพื่อเป็นการอนุรักษ์สืบทอดวัฒนธรรมประเพณี อันงดงามและช่วยฟื้นฟูรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรมระหว่างชุมชน นักท่องเที่ยว และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนอกจากจะทำให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสความงามของวัฒนธรรมอันหลากหลายของอำเภออรัญประเทศนอกจากไทยแล้ว ได้แก่ ญ้อ จีน เขมร และญวน รวมถึงวิถีชีวิต ศิลปกรรม ทรัพยากร และความมีน้ำใจของคนอรัญประเทศแล้ว ยังเป็นการชะลอความถดถอยหรือความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวอีกด้วย (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสระแก้ว, 2556; สำนักงานเกษตรอำเภออรัญประเทศ, 2559)

การวางแผนพัฒนาอำเภออรัญประเทศเพื่อรองรับการท่องเที่ยวนี้ อาจกล่าวได้ว่าอำเภออรัญประเทศเป็นเมืองชายแดนและเป็นเมืองผ่านที่มีการค้าในด้านการคมนาคมที่ติดกับประเทศเพื่อนบ้าน คือ ประเทศกัมพูชา โดยมีจุดมุ่งหมายการทำให้อำเภออรัญประเทศเป็นเมืองนำอยู่ มีความเจริญก้าวหน้า และประชาชนมีฐานะทางเศรษฐกิจและการค้าที่ดี โดยมีการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นกลไกการจัดการ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการเป็นอุตสาหกรรมที่ประกอบด้วยธุรกิจที่เกี่ยวข้องเป็นห่วงโซ่ ได้แก่ ธุรกิจโรงแรมและที่พัก ธุรกิจ จัดนำเที่ยว ธุรกิจร้านอาหาร และธุรกิจจำหน่ายของที่ระลึก เป็นต้น ซึ่งก่อให้เกิดการค้าและกระจายรายได้ ในท้องถิ่น (กรมการท่องเที่ยว, 2558) ดังนั้น เทศบาลเมืองอรัญประเทศจึงให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาเมืองให้เป็นเมืองชายแดนนำอยู่และสามารถรองรับการท่องเที่ยวในการดำเนินงานตามโครงการต่างๆ ได้แก่ วัฒนธรรมอาหารท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น และสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) และของฝากของที่ระลึก เป็นต้น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าปัจจุบันอำเภออรัญประเทศได้ถูกกำหนดเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาเมืองชายแดน เป็นจุดผ่านแดนเชื่อมต่อจังหวัดบันเตียเมียนเจย ประเทศกัมพูชา ซึ่งมีการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ 3 แห่ง คือ ปอยเปต-โอเนียง ชันโค-ปอยเปต และบริเวณเมืองศรีโสภณ มีตัวอย่างธุรกิจเป้าหมายที่ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนา ได้แก่ แปรรูปสินค้าเกษตร/อาหาร พลังงานทดแทน สิ่งทอ/เครื่องนุ่งห่ม เครื่องเรือน เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ ศูนย์กระจายสินค้า และกิจกรรมสนับสนุนการท่องเที่ยวและบริการ (กรมประชาสัมพันธ์, 2558) โดยเฉพาะกิจกรรมสนับสนุนการท่องเที่ยวและบริการซึ่งสอดคล้องกับโครงสร้างทางเศรษฐกิจและพาณิชย์กรรมของเมืองที่ส่วนใหญ่เป็นธุรกิจด้านการท่องเที่ยวและบริการ ได้แก่ ร้านอาหารและเครื่องดื่ม ธุรกิจโรงแรมและที่พัก ธุรกิจนำเที่ยว และร้านขาย

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

ของที่ระลึกท้องถิ่น โดยเน้นการพัฒนาองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับความเจริญของเมือง แต่ทั้งนี้ ลักษณะของธุรกิจดังกล่าวนี้ยังขาดการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวและการจัดการความเป็นอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น เพราะอำเภออรัญประเทศมีลักษณะการผสมผสานของกลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้ามาอยู่ดังกล่าว มีกิจกรรมทางการท่องเที่ยวของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีลักษณะของการกระจายทางวัฒนธรรมท้องถิ่นและยังไม่มีมีการจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวนี้ให้มีการเชื่อมโยงเกี่ยวเนื่องและเกื้อกูลกัน จึงจำเป็นต้องสร้างโครงข่ายเชื่อมโยงกันโดยมีอัตลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่นและความเป็นไปได้ในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวและบริการ เพื่อดำเนินการพัฒนาอำเภออรัญประเทศเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและก้าวทันการเปลี่ยนแปลงที่ประเทศไทยเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (เทศบาลเมืองอรัญประเทศ, 2559)

ดังนั้นจากที่มาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวมา เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะอันจะเป็นข้อชี้แนะการพัฒนาอำเภออรัญประเทศเป็นเมืองชายแดนน่าอยู่เพื่อรองรับการท่องเที่ยว ดังคำขวัญประจำจังหวัดที่ว่า “ชายแดนเบื้องบูรพา ป่างาม น้ำตกสวย มากด้วยรอยอารยธรรมโบราณ ย่านการค้าไทย – เขมร” และก้าวทันการเปลี่ยนแปลง จึงจำเป็นต้องหาแนวทางพัฒนาเมืองเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสม โดยศึกษารวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของปัจจัยต่างๆ เพื่อให้ทราบถึงศักยภาพด้านการท่องเที่ยวและบทบาทของวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีผลต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภออรัญประเทศและแนวทางการพัฒนาเมืองเพื่อสร้างความเชื่อมโยงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในด้านการท่องเที่ยวในการดำเนินงานพัฒนาอำเภออรัญประเทศ และเพื่ออนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น ทั้งวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ อาหารพื้นเมือง และภูมิปัญญาชาวบ้าน เพื่อรองรับและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนและเสริมสร้างภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวของอำเภออรัญประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวและบทบาทของวัฒนธรรมท้องถิ่นอำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว
2. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

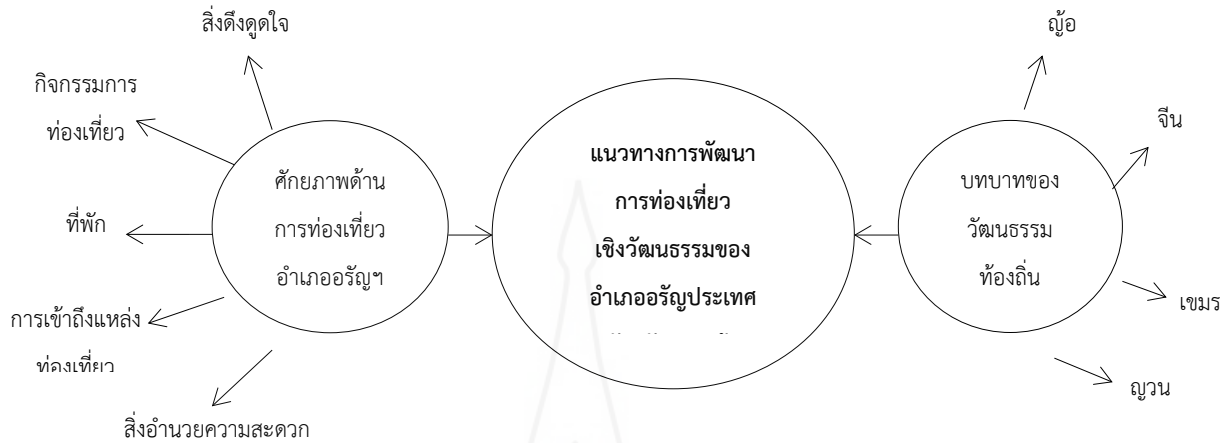
กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษานี้ได้ใช้แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองชายแดน (วลัยลักษณ์ พุฒนาท, 2545; กรวรรณ สังขกร, 2553) และการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2545; บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548; พยอม ธรรมบุตร, 2549; เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2552) เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางในการศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว โดยพิจารณาในประเด็นของศักยภาพด้านการท่องเที่ยวที่มีองค์ประกอบ ประกอบด้วย 1) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) 2) กิจกรรมทางการท่องเที่ยว (Activity) 3) ที่พัก (Accommodation) 4) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) และ 5) สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว (Amenity) และบทบาทของวัฒนธรรมท้องถิ่นทั้งวัฒนธรรมไทยและกลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ ญ้อ จีน เขมร และญวน สามารถแสดงกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยและระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยประยุกต์ (Applied research) ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวและบทบาทของวัฒนธรรมท้องถิ่นอันเป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวในอำเภออรัญประเทศ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อชี้แนะในการเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภออรัญประเทศ ดำเนินการศึกษาโดยใช้หลักการวิจัยในเชิงคุณภาพ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากข้อมูลปฐมภูมิซึ่งเป็นข้อมูลดิบจากภาคสนามในพื้นที่อำเภออรัญประเทศ ในระหว่างวันที่ 25 – 30 เมษายน พ.ศ. 2559 ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีปรากฏการณ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเมืองชายแดนที่โดดเด่นแห่งหนึ่งของประเทศไทย และเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่ครอบคลุมเนื้อหาอย่างสมบูรณ์จากแหล่งรากเหง้าของข้อมูลอย่างเป็นองค์รวม โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสำรวจภาคสนามการสังเกต และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งมีขอบเขตเนื้อหาและประเด็นคำถามเพื่อการวิจัย ได้แก่ ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวอำเภออรัญประเทศและบทบาทของวัฒนธรรมท้องถิ่นอำเภออรัญประเทศเป็นอย่างไร และแนวทางการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ควรเป็นอย่างไร

ผู้รู้หรือผู้ให้ข้อมูลหลัก ใช้วิธีการคัดเลือกตามจุดมุ่งหมายหรือการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาจากจุดมุ่งหมายหรือประเด็นคำถามจากเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นสำคัญ ผู้รู้หรือผู้ให้ข้อมูลหลัก คัดเลือกจาก 3 กลุ่ม คือ ประชาชนที่อยู่ในชุมชน จำนวน 4 คน ผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยว ผู้นำทางศาสนาและความเชื่อในชุมชน ได้แก่ พระ ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 4 คน และบุคคลจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวอำเภออรัญประเทศ จำนวน 4 คน รวมทั้งสิ้น 12 คน ทั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อรวบรวมข้อมูลในรายละเอียด มุ่งแสวงหาข้อเท็จจริงของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เน้นทั้งการหาสาเหตุ ทำความเข้าใจสภาพปัญหาที่กำลังศึกษา แล้วจึงนำข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์ตีความเพื่อหาข้อสรุปให้ได้ภาพรวมทั้งหมดของแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภออรัญประเทศที่เหมาะสม และนอกจากนั้น ข้อมูลทุติยภูมิที่ศึกษา ได้แก่ เอกสารทางวิชาการ ผลงานการวิจัย วารสารทางวิชาการเกี่ยวกับอำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว เป็นต้น

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ นักวิจัยและนักวิจัยผู้ช่วย เป็นเครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก ลักษณะคำถามปลายเปิดที่ได้รับการตรวจสอบความตรงของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์และความเหมาะสมของข้อคำถามในแง่ความถูกต้องเหมาะสมของภาษาที่ใช้จากผู้เชี่ยวชาญ โดยที่ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเป็นรายบุคคล และใช้เครื่องบันทึกเสียงและกล้องถ่ายรูปเป็นเครื่องมือช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูล

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ด้วยการจัดหมวดหมู่ข้อมูลที่ได้จากข้อคำถามจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การถอดเทปแยกตามประเด็นและแหล่งข้อมูล ได้แก่ ประชาชนที่อยู่ในชุมชนของอำเภออรัญประเทศ ผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยว และบุคคลจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวของอำเภออรัญประเทศ หลังจากนั้นจึงวิเคราะห์และประเมินความหมายของข้อมูลตามกรอบบริบทของแหล่งข้อมูลตั้งประเด็นการวิเคราะห์ข้อมูลตามคำถามวิจัยดังกล่าวข้างต้น

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งประเด็นศึกษาเกี่ยวกับศักยภาพด้านการท่องเที่ยวและบทบาทของวัฒนธรรมท้องถิ่นอำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อชี้แนะในการเสนอแนวทางที่เหมาะสมกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว สามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวอำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

อาจกล่าวได้ว่า ศักยภาพด้านการท่องเที่ยว หมายถึง ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่เอื้อและเกื้อกูลต่อการพัฒนาหรือทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรวมถึงความน่าสนใจของท้องถิ่นแหล่งท่องเที่ยวนั้นว่ามีเพียงพอที่จะดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวนั้นหรือไม่ ซึ่งประกอบด้วย 1) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction) 2) กิจกรรมทางการท่องเที่ยว (Activity) 3) ที่พัก (Accommodation) 4) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) และ 5) สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว (Amenity) (พยอม ธรรมบุตร, 2549) และในการศึกษาครั้งนี้สามารถวิเคราะห์ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของอำเภออรัญประเทศ โดยจำแนกตามองค์ประกอบด้านการการท่องเที่ยว 5A's ปรากฏดังนี้

1.1 สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction)

จากการสัมภาษณ์ผู้รู้หรือผู้ให้ข้อมูลหลัก พบว่า สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวในอำเภออรัญประเทศ ซึ่งมีความหลากหลายทั้งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่มีเอกลักษณ์และศิลปะแบบขอม และการท่องเที่ยวชุมชน การค้าขายแดนซึ่งสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญและน่าสนใจ ได้แก่

1.1.1 ประตูกุ้ยอรัญประเทศ เป็นประตูที่สร้างขึ้น ณ พรมแดนไทย-กัมพูชา ที่บ้านคลองลึก ตำบลอรัญประเทศ สาเหตุที่สร้างประตูชัยแห่งนี้ขึ้นเพราะใช้เป็นป้อมสังเกตการณ์ความเคลื่อนไหวของฝ่ายตรงข้ามและการเจรจาเรียกร้องขอมณฑลบูรพาเดิมคืนจากฝรั่งเศส เมื่อครั้งสมัย ร.ศ. 112 ปัจจุบันได้กลายเป็นประตูผ่านเข้าออกพรมแดนระหว่างไทยกับกัมพูชา ด้านอำเภออรัญประเทศของไทยกับปอยเปตของกัมพูชา อาจกล่าวได้ว่าประตูชัยอรัญประเทศเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ ศิลปะ และมรดกร่วมวัฒนธรรมไทยกับกัมพูชาที่น่าสนใจแห่งหนึ่งของเมืองอรัญประเทศ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

1.1.2 ปราสาทเขาน้อยสีชมพู ปราสาทเขาน้อยสีชมพูแห่งนี้ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติใน ปี พ.ศ. 2478 มีการค้นพบโบราณวัตถุหลายชิ้น อาทิ ทับหลังเขาน้อย ประติมากรรมรูปนางมหาสิริสมรรัตนีสีกร และจารึกภาษาขอมและสันสกฤต ถึงแม้ว่าในปัจจุบันโบราณสถานแห่งนี้จะอยู่ในสภาพปรักหักพัง แต่ยังมีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และทับหลังที่สวยงามให้ได้ชม อีกทั้งตัวปราสาทตั้งอยู่บนยอดเขาที่สูงมากนัก สามารถเดินขึ้นไปเที่ยวชมได้ โดยเฉพาะในช่วงเช้าหรือเย็น มีทิวทัศน์ที่สวยงาม

1.1.3 พระสยามเทวาธิราชจำลอง ประดิษฐานอยู่ในบุษบกยอดปราสาทที่งดงาม ตั้งอยู่ใจกลางเมืองอรัญประเทศ บริเวณหน้าสถานีตำรวจภูธรอำเภออรัญประเทศ เพื่อเป็นขวัญกำลังใจให้แก่ผู้คนที่อยู่อาศัยในเมืองอรัญประเทศนี้และนักท่องเที่ยวผู้มาเยือนได้กราบไหว้สักการะขอพร

1.1.4 ตลาดโรงเกลือ หรือตลาดชายแดนบ้านคลองลึก ตั้งอยู่ที่บ้านคลองลึก ตำบลท่าข้าม อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว เป็นตลาดการค้าชายแดนภาคตะวันออกของประเทศไทยใกล้กับด่านตรวจคนเข้าเมืองอรัญประเทศ-ปอยเปต จังหวัดบันเตียนเมียนเจย ประเทศกัมพูชา และด่านศุลกากรอรัญประเทศ สินค้าที่ขายในตลาดโรงเกลือมีทั้งสินค้าใหม่และสินค้ามือสอง ทั้งสินค้าอุปโภคบริโภคที่มาจากทุกมุมโลก อาทิ เสื้อผ้า เครื่องประดับ อาหาร เครื่องใช้ครัวเรือน เครื่องใช้ไฟฟ้า สินค้าแบรนด์เนมมือหนึ่งและมือสองจากต่างประเทศ เป็นต้นนักท่องเที่ยวสามารถเที่ยวชมและเลือกซื้อสินค้าได้ในส่วนของบริเวณตลาดโรงเกลือ และฝั่งปอยเปต ประเทศกัมพูชาได้โดยผ่านพิธีการตรวจคนเข้าเมือง

1.1.5 ด่านปอยเปต อำเภอโอวโรรส จังหวัดบันเตียนเมียนเจย ประเทศกัมพูชา โดยผ่านพิธีตรวจคนเข้าเมืองที่ด่านพรมแดนไทย-กัมพูชา สามารถเดินทางเข้าสู่ด่านปอยเปตของประเทศกัมพูชา ที่มีความหลากหลายของสถานที่ท่องเที่ยว อาทิ บ่อนกาสิโน และตลาดปอยเปต เป็นต้น อีกทั้งยังเป็นเส้นทางสู่เมืองเสียมราฐ อันเป็นที่ตั้งของสิ่งมหัศจรรย์ของโลก คือ นครวัด – นครธม

1.2 กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activity)

จากการสัมภาษณ์ผู้รู้หรือผู้ให้ข้อมูลหลัก พบว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวอำเภออรัญประเทศมีความหลากหลายและจัดต่อเนื่องตลอดทั้งปี ทั้งกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวของอำเภออรัญประเทศดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังหมายรวมถึงกิจกรรมการท่องเที่ยวของวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งงานประเพณี งานเทศกาล ซึ่งมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ อาทิ งานแคนตาลูปและของดีเมืองอรัญ งานบุญประเพณีของดั้งเดิมในท้องถิ่น เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา ประเพณีลอยกระทง และงานบุญประเพณีของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นต้น

1.3 ที่พักอาศัย (Accommodation)

จากการสัมภาษณ์ผู้รู้หรือผู้ให้ข้อมูลหลัก พบว่า ที่พักในตัวเมืองอรัญประเทศมีหลากหลายประเภท เช่น โรงแรม รีสอร์ท และบังกาโล เป็นต้น ซึ่งล้วนแล้วแต่อยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยว และค่าบริการที่พักและโรงแรมมีความเหมาะสมกับคุณภาพที่ได้รับบริการ มีการจัดทำฐานข้อมูลด้านที่พักในอำเภออรัญประเทศในรูปแบบเว็บไซต์การท่องเที่ยว เพื่อเป็นฐานข้อมูลให้ผู้ที่ต้องการหาโรงแรมและที่พักที่อยู่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยว

1.4 การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility)

จากการสัมภาษณ์ผู้รู้หรือผู้ให้ข้อมูลหลัก พบว่า การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวของอำเภออรัญประเทศมีพาหนะในการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวอย่างเพียงพอ เช่น รถโดยสาร บริการรถเช่า เส้นทางในการเดินทาง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

ไปตามสถานที่ต่างๆ มีความปลอดภัย สภาพถนนเข้าไปยังแหล่งท่องเที่ยวมีสภาพที่ดี มีความสะดวกสบาย มีเส้นทางคมนาคมเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้หลายเส้นทาง มีป้ายบอกทางเส้นทางชัดเจน นอกจากนี้ ยังสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ระหว่างตำบลคลองลึก อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้วของประเทศไทย กับตำบลปอยเปต อำเภอโอวโรรส จังหวัดบันเตียเมียนเจยของประเทศกัมพูชา โดยเปิดเป็นจุดผ่านแดน

1.5 สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว (Amenity)

จากการสัมภาษณ์ผู้รู้หรือผู้ให้ข้อมูลหลัก พบว่า เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกและสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวผู้มาเยือน เทศบาลเมืองอรัญประเทศได้จัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวที่มีความจำเป็นเพื่อตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของนักท่องเที่ยว ได้แก่ มีการให้บริการข้อมูลข่าวสารและศูนย์ให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ มีการจัดทำสื่อ/เอกสารประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว จัดหาสาธารณูปโภคในแหล่งท่องเที่ยวให้หาง่าย เช่น ห้องน้ำ ที่จอดรถ สถานพยาบาล รวมถึงร้านค้า ร้านอาหาร มีเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว และมีการบริการธุรกรรมทางการเงินแก่นักท่องเที่ยว เช่น ATM ธนาคาร ตามจุดให้บริการนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว

2. บทบาทของวัฒนธรรมท้องถิ่นอำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

อาจกล่าวได้ว่า บทบาทของวัฒนธรรมท้องถิ่น หมายถึง วิถีชีวิตของคนในแต่ละชุมชนที่เป็นมรดกสืบทอดกันมา โดยมีศิลปะ ประเพณี วัฒนธรรมรวมถึงภูมิปัญญาในท้องถิ่นเป็นตัวบ่งชี้ความสำคัญของคนในสังคมซึ่งสืบทอดกันมาช้านาน และทุกคนในท้องถิ่นย่อมมีความภาคภูมิใจความรักความหวงแหนในการเป็นเจ้าของร่วมกัน (พลอย มัลลิกะมาส, 2554) และจากความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในอำเภออรัญประเทศ ได้แก่ ญ้อ จีน เขมร และญวน ทำให้เกิดความหลากหลายและความแตกต่างกันของวัฒนธรรมท้องถิ่น แต่ก็พบว่าวัฒนธรรมบางอย่างก็ผสมกลมกลืนกันไปกับวัฒนธรรมไทยหรือไม่ก็ใกล้เคียงกัน เพราะกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เหล่านี้ได้มาอยู่อาศัยในอำเภออรัญประเทศนานหลายสิบปีแล้ว ซึ่งได้อพยพมาอยู่ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 วัฒนธรรมประเพณีบางอย่างของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ก็อนุรักษ์ของตนเองไว้ (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสระแก้ว, 2556) ซึ่งจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์ผู้รู้หรือผู้ให้ข้อมูลหลัก อาจกล่าวได้ว่ามีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภออรัญประเทศ เนื่องจากมีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในอำเภออรัญประเทศ ส่งผลให้ท้องถิ่นได้รับความสนใจและเป็นที่รู้จักมากขึ้น มีการอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อตอบสนองการท่องเที่ยว และแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นได้รับการพัฒนามากขึ้นสามารถจำแนกวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สำคัญและมีบทบาทด้านการท่องเที่ยวที่แตกต่างกันได้ดังนี้

2.1 ชาวไทย

ในอำเภออรัญประเทศส่วนใหญ่ชาวไทยในพื้นที่จะมีวัฒนธรรมประเพณีที่เหมือนกับจังหวัดอื่นๆ หรือทั่วไปของประเทศไทย เช่น ประเพณีวันสงกรานต์ ประเพณีวันสำคัญทางศาสนา และวันลอยกระทง เป็นต้น แต่งานที่จัดขึ้นได้อย่างยิ่งใหญ่เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจนถือเป็นงานประเพณีของท้องถิ่น คือ

2.1.1 งานแคนตาอูบและของดีเมืองอรัญฯ ซึ่งจะจัดขึ้นในเดือนเมษายนของทุกปี จัด ณ บริเวณหน้าสถานีรถไฟอรัญประเทศ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

2.1.2 งานบวงสรวงเจ้าพ่อหลักเมือง เจ้าพ่อหอสูง และทำบุญกลางบ้าน จัดขึ้นประมาณกลางเดือน 6 ของทุกปี งานนี้จัดขึ้นเพื่อทำพิธีบวงสรวงเจ้าพ่อหลักเมือง เจ้าพ่อหอสูง และทำบุญกลางบ้านไปพร้อมในวันเดียวกัน

2.2 ชาวญ้อ

ญ้อหรือไทญ้อ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว อพยพมาจากเวียงจันทน์ เข้ามาอยู่ในประเทศกัมพูชา ต่อมามีปัญหาเรื่องดินแดนจึงอพยพมาอยู่ตามแนวชายแดนประเทศไทยบริเวณอำเภออรัญประเทศซึ่งพบว่า มีชาวญ้ออาศัยอยู่กระจัดกระจายและมีจำนวนมากกว่ากลุ่มชาติพันธุ์อื่นถ้าไม่นับรวมคนไทยในพื้นที่ เช่น ในชุมชนบ้านน้อย ชุมชนบ้านอรัญ ชุมชนวัดเกาะ ชุมชนเขาน้อยสีชมพู และในตำบลคลองน้ำใสเกือบทั้งตำบล มีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อและรูปแบบการดำรงชีวิตคล้ายกับไท-ลาวทั่วไป หากแต่ต่างกันที่สำคัญในการออกเสียงพูดซึ่งจะอ่อนหวานกว่า ชาวญ้อนับถือศาสนาพุทธแต่ยังมีพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการไหว้ผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ (ศิริกมลสายสร้อย, 2541) วัฒนธรรมและประเพณีของชาวญ้อที่อนุรักษ์และเด่นชัด ได้แก่

2.2.1 ประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง จัดขึ้นในวันก่อนออกพรรษาหนึ่งวันของทุกปี สถานที่จัดงานคือวัดเขาน้อยสีชมพู ภายในงานนอกจากปราสาทผึ้งทั้งแบบดั้งเดิมและแบบสร้างสรรค์แล้ว นักท่องเที่ยวยังจะได้เห็นการแต่งกายแบบดั้งเดิม ประเพณี และพิธีกรรมความเชื่อของชาวญ้อที่งดงามและยังคงรักษาไว้เป็นอย่างดี

2.2.2 ประเพณีมัสการเจ้าพ่อเขาน้อย จัดขึ้น 1 วันในช่วงกลางเดือน 6 ของทุกปี มีการเดินขึ้นเขาเพื่อนมัสการเจ้าพ่อเขาน้อยอยู่บนปราสาทเขาน้อยสีชมพูในตำบลคลองน้ำใส ภายในงานจะมีการปิดทองรอยพระพุทธรูปซึ่งอยู่ท้องค้ำปราสาทหลังกลาง และในงานประเพณีนั้นนอกจากจะมีคนไทยในอำเภออรัญแล้วยังมีประเทศเพื่อนบ้านชาวกัมพูชาที่มีบ้านเรือนใกล้เคียงกับชายแดนไทยมาร่วมนมัสการเจ้าพ่อเขาน้อยด้วย

2.3 ชาวจีน

ชาวจีนในจังหวัดสระแก้วได้อพยพมาจากถิ่นฐานเดิม คือ จากพระตะบอง ก่อนปี พ.ศ. 2450 ชาวจีนกลุ่มนี้ถือว่าตนเองเป็นคนไทย เพราะในขณะนั้นพระตะบองเป็นส่วนหนึ่งของไทย ต่อมาไทยจำเป็นต้องยกพระตะบอง ศรีโสภณ และเสียมราฐให้กับพม่าตามสนธิสัญญาไทยกับฝรั่งเศส ทำให้ชาวจีนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในไทยโดยเฉพาะที่อำเภออรัญประเทศ และนอกจากนี้ก็มีบางกลุ่มอพยพมาจากพื้นที่อื่น เช่น จังหวัดชลบุรี ซึ่งเป็นชาวจีนที่อพยพมาจากจีนแผ่นดินใหญ่ (หอมรดกไทย, ม.ป.ป.) มีวัฒนธรรมและประเพณีที่น่าสนใจ ได้แก่

2.3.1 ประเพณีแห่ศาลเจ้าพ่อเขาน้อย เป็นงานประเพณีที่ใหญ่ที่สุดของชาวจีนอรัญประเทศ จัดทำพิธีที่ศาลเจ้าพ่อเขาน้อย ใกล้กับวัดอนุบรรพต จัดขึ้นในระหว่างเดือนธันวาคมถึงเดือนมกราคมของทุกปี เป็นงานประเพณีในฤดูหนาวที่คนอรัญประเทศต่างเรียกงานประเพณีนี้ว่า “งานจ๊ว”

2.3.2 ประเพณีกินเจ เป็นงานประเพณีหนึ่งที่ชาวจีนจัดขึ้น ซึ่งนอกเหนือจากชาวจีนด้วยกันแล้วยังได้รับความสนใจและความร่วมมือจากทุกกลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภออรัญประเทศเข้าร่วมในกิจกรรมนี้ จัดขึ้นในเดือนตุลาคมของทุกปี

2.4 ชาวเขมร

ชาวเขมรอพยพเข้ามาในสระแก้ว เนื่องจากเจ้าพระยาอภัยภูเบศร์ (ชุ่ม อภัยวงศ์) ผู้สำเร็จราชการเมืองพระตะบองในสมัยนั้น ได้สั่งอพยพชาวเขมรให้เข้ามาในฝั่งไทยภายหลังเหตุการณ์ฝรั่งเศสยึดกัมพูชารวมทั้งมณฑลบูรพาได้ นอกจากนี้เมื่อเกิดสงครามเวียดนามและสงครามกัมพูชาขึ้นก็มีการอพยพชาวเขมรเข้ามา ในบริเวณ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

ชายแดนฝั่งไทยเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในเขตอำเภอรัฐประเทส (หอมรดกไทย, ม.ป.ป.) มีวัฒนธรรมและประเพณีที่น่าสนใจ ได้แก่

2.4.1 ประเพณีสารทเขมร จะจัดขึ้นในวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 10 มีการทำบุญตักบาตรในช่วงเช้า อาจกล่าวได้ว่างานประเพณีสารทเขมรที่รัฐประเทสมีลักษณะเด่นและแปลกกว่าท้องถิ่นอื่น คือ มีการทำขนมห่อข้าวต้มมัดใหญ่ซึ่งมัดหนึ่งๆ จะมีขนาดใหญ่มากกว่าประมาณ 2 ถึง 3 กิโลกรัม นำมาประกอบพิธีทำบุญในวันนั้น และในช่วงเย็นจะทำพิธีไหว้ผีบรรพบุรุษในหมู่บ้าน หมู่บ้านที่จัดพิธีนี้ซึ่งมีกลุ่มชาติพันธุ์เขมรอยู่จำนวนมากของอำเภอรัฐประเทส คือ บ้านตุน ตำบลบ้านด่าน

2.5 ชาวญวน

ชาวญวนอพยพเข้ามาอยู่ที่อำเภอรัฐประเทสในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง และมีลักษณะการอพยพเข้ามาอาศัยเช่นเดียวกับชาวจีน ทำให้มีประเพณีเช่นเดียวกับชาวจีน ทั้งนี้เนื่องจากว่าชาวจีนและญวนในพื้นที่อำเภอรัฐประเทส ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชนตลาดรัฐประเทสแห่งเดียวกัน มีวิถีชีวิตและอยู่ร่วมกันมานาน และในการที่ชาวจีนได้จัดงานประเพณีต่างๆ ชาวญวนก็ร่วมในงานด้วยทุกครั้ง แต่วัฒนธรรมประเพณีของชาวญวนที่โดดเด่นและมีชื่อเสียงมากในอำเภอรัฐประเทสจะเป็นวัฒนธรรมด้านอาหารการกิน คือ อาหารญวนหรืออาหารเวียดนาม ที่มีรสชาติอร่อยที่เลื่องชื่อที่นักท่องเที่ยวมาแล้วต้องไม่พลาดลิ้มลอง โดยเฉพาะบริเวณชุมชนถนนมิตรสัมพันธ์หรือซอยบ้านญวนถือเป็นอาหารญวนสูตรเวียดนามใต้ เช่น จ้ำวหล่องหรือข้าวต้มญวน บั๊นหอยหรือเส้นหมี่หน้าหมู ก๋ำจ๋าหรือทอดมันปลา หว๋อยก๊วนหรือปอเปี๊ยะสด จ้ำหย่อหรือปอเปี๊ยะทอด บ่อบั้ง หรือขนมจีนหมูผัด และแนมเหนียงหรือแหนมเหนียง เป็นต้น

3. แนวทางที่เหมาะสมกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอรัฐประเทส จังหวัดสระแก้ว

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักตามประเด็นคำถามวิจัยดังกล่าวข้างต้นและการสังเกตจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า อำเภอรัฐประเทสเป็นเป้าหมายที่คาดว่าจะเป็เมืองชายแดนที่มีประตูลงออกสินค้าที่สำคัญ และเป็นช่องทางเชื่อมโยงการท่องเที่ยวและการค้ากับกลุ่มประเทศอินโดจีนในอนาคต และจากผลการศึกษาดังกล่าวข้างต้นพบว่า อำเภอรัฐประเทสเป็นเมืองชายแดนที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยเฉพาะด้านสิ่งดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว เป็นประตูสู่การค้าชายแดนอินโดจีนและการท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน คือ กัมพูชา และเชื่อมต่อไปยังประเทศเวียดนามใต้ ในขณะที่วัฒนธรรมท้องถิ่นก็มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เนื่องจากมีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในอำเภอรัฐประเทส ส่งผลให้ท้องถิ่นได้รับความสนใจและเป็นที่รู้จักมากขึ้น มีการอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อตอบสนองการท่องเที่ยว และแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นได้รับการพัฒนาเพิ่มขึ้น ซึ่งจากการศึกษาครั้งนี้สามารถเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยกำหนดเป็นนโยบายหรือการวางกรอบแผนงานพัฒนาเมืองให้เป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพและประตูเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านที่สำคัญเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสอดคล้องตามศักยภาพด้านการท่องเที่ยวและบทบาทของวัฒนธรรมท้องถิ่นอำเภอรัฐประเทสดังกล่าวข้างต้น กล่าวคือ 1) ควรจัดทำแผนพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอำเภอรัฐประเทสประจำปี 2) ควรส่งเสริมให้มีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ให้สามารถพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์สินค้าการท่องเที่ยวและบริการรวมถึงรูปแบบการท่องเที่ยวให้มีความ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

หลากหลายและสร้างโครงข่ายเชื่อมโยงกันโดยมีอัตลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีความโดดเด่นสอดคล้องกับภูมิสังคม ภูมิวัฒนธรรม ได้แก่ โครงการถนนสายอาหารวัฒนธรรมท้องถิ่นตามกลุ่มชาติพันธุ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและส่งเสริมผู้ประกอบการและผู้ให้บริการด้านอาหารให้มีคุณภาพการบริการและเพื่อจัดทำอัตลักษณ์ในรูปแบบถนนสายอาหาร โครงการชุมชนแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อสืบค้นและกำหนดอัตลักษณ์วัฒนธรรมของกลุ่ม ชาติพันธุ์ของอำเภอหรือประเทศ เพื่อสืบสานเรื่องราวตำนานและมรดกทางวัฒนธรรม เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เพื่อปรับปรุงภูมิทัศน์และกิจกรรมประเพณีวัฒนธรรม และประชาสัมพันธ์สู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืน เชื่อมโยงระดับภูมิภาค กลุ่มประเทศอาเซียน และสากล และเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการให้บริการอำนวยความสะดวกและข้อมูลสารสนเทศด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเมืองหรือประเทศแก่นักท่องเที่ยว และโครงการเสริมสร้างศักยภาพของสินค้าของฝากและสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและส่งเสริมผู้ประกอบการสถานที่จำหน่ายสินค้าของที่ระลึกให้มีคุณภาพบริการ และเสริมสร้างศักยภาพสินค้าของที่ระลึกอำเภอหรือประเทศ อาทิ แคนตาลูป หินทรายแกะสลัก ผ้าไหม เครื่องจักรสานไม้ไผ่ และหมอยอ เป็นต้น ให้เป็นไปตามมาตรฐานการท่องเที่ยวไทยของกรมการท่องเที่ยว ด้านมาตรฐานการให้บริการในสถานที่จำหน่ายสินค้าของที่ระลึก และ 3) ควรส่งเสริมและสนับสนุนภาคเอกชนมีความพร้อมในการดำเนินการด้านการท่องเที่ยว มีการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็งด้านการท่องเที่ยว ทั้งนี้ หากได้รับการสนับสนุนและเอื้ออำนวยความสะดวกในการดำเนินกิจการจากภาครัฐ จะทำให้การดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวของภาคเอกชนประสบผลสำเร็จ ซึ่งจะส่งผลทำให้สร้างรายได้ให้แก่อำเภอหรือประเทศรวมถึงการเสริมสร้างภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวให้เป็นที่รับรู้แก่นักท่องเที่ยวต่อไป

การอภิปรายผล

จากการศึกษาครั้งนี้ มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายได้ดังนี้

1. ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวและบทบาทของวัฒนธรรมท้องถิ่นอำเภอหรือประเทศ จังหวัดสระแก้ว

พบว่า อรัญประเทศเป็นเมืองชายแดนที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยเฉพาะด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ทั้งภายในอำเภอหรือประเทศและสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงยังประเทศเพื่อนบ้าน คือ กัมพูชา เป็นประตูสู่การค้าชายแดนอินโดจีน และเชื่อมต่อไปยังประเทศเวียดนามได้ ทำให้เสน่ห์ของอรัญประเทศไม่ได้มีเพียงแต่การค้าเมืองชายแดน แต่ยังมีท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ผสมผสานวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย ได้แก่ ญ้อ จีน เขมร และญวน ที่มีบทบาทในการสร้างสิ่งดึงดูดใจและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอหรือประเทศให้มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ส่งผลให้ท้องถิ่นได้รับความสนใจและเป็นที่รู้จักมากขึ้น มีการอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อตอบสนองการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นได้รับการพัฒนาเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ กาญจนา แสงลิ้มสุวรรณ์ และคณะ (2555) ได้ศึกษาการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนพบว่า การอนุรักษ์และการพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไปเป็นเรื่องสำคัญ เพราะนอกจากจะเป็นความภาคภูมิใจของประเทศแล้ว ยังมีคุณค่าที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ชาติพันธุ์วิทยา และมานุษยวิทยา อีกทั้งยังสามารถส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและประเทศผ่านทางการท่องเที่ยว

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

2. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอรัฐประเศ จังหวัดสระแก้ว

พบว่า แนวทางที่เหมาะสมในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอรัฐประเศ จังหวัดสระแก้ว นอกจากต้องคำนึงถึงศักยภาพด้านการท่องเที่ยวและบทบาทของวัฒนธรรมท้องถิ่นในการวางกรอบแผนงานพัฒนาเมืองให้เป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพและประตูเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านที่สำคัญดังกล่าวแล้ว ยังต้องให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนที่เป็นทั้งรูปแบบการท่องเที่ยวและเครื่องมือการพัฒนาเมืองที่จะนำไปใช้เพื่อสร้างดุลยภาพในการจัดการทั้งมิติชุมชนเจ้าบ้าน มิตินักท่องเที่ยวผู้มาเยือน และมิติกลไกการจัดการ ทั้งนี้ก็เนื่องเพราะต้องขึ้นอยู่กับการปรับตัวแปรในเรื่องของพื้นที่ กระบวนการ เป้าหมาย และปัญหาของแต่ละท้องถิ่นในพื้นที่ที่แตกต่างกันออกไปจำแนกตามภูมิสังคมภูมิวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ และในขณะเดียวกันการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนจะเป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่กลมเกลียวแน่นแฟ้นของคนในพื้นที่ท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้นผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการด้านการท่องเที่ยว และท้ายที่สุดก่อให้เกิดการสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตพื้นบ้าน เกิดจิตสำนึกภาคภูมิใจของคนในท้องถิ่น การฟื้นฟู อนุรักษ์รักษาและสร้างดุลยภาพให้แก่ชุมชนทั้ง 3 ด้าน อันได้แก่ ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสิ่งแวดล้อมต่อไป สอดคล้องกับการศึกษาของ กรวรรณ สังขกร (2553) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาเมืองชายแดนเพื่อรองรับผลกระทบจากการท่องเที่ยวและการค้าในลุ่มแม่น้ำโขง กล่าวว่า แนวทางการพัฒนาควรมุ่งเน้นการพัฒนาด้านกายภาพของเมืองชายแดน ผลักดันการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อแก้ปัญหาเมืองชายแดน ปรับปรุงพื้นที่ พัฒนาการค้า การท่องเที่ยว โครงสร้างพื้นฐานหลัก แกไขกฎระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการลงทุนการค้าและการท่องเที่ยว ทั้งนี้ ต้องอยู่บนพื้นฐานของความปลอดภัยและความมั่นคงของประเทศเป็นหลัก และการศึกษาของ ประเสริฐ โยธิดาร์ (2558) ศึกษาเรื่องมรดกทางวัฒนธรรมผู้ไทยเรณูนครกับมิติการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน กล่าวว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่มรดกวัฒนธรรม ถือเป็นการคุ้มครองและอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมในพื้นที่นั้นให้คงอยู่ และแนวทางที่เหมาะสมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนชาวผู้ไทยเรณูนครให้มีความสอดคล้องกับมรดกทางวัฒนธรรมผู้ไทย พบว่า ควรจัดทำแผนงานการท่องเที่ยวประจำปี ควรจัดให้มีเวทีสัมมนาเพื่อสรุปผลการดำเนินงาน และจัดรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้มีความหลากหลาย เช่น การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการท่องเที่ยวเชิงวิทย์ุทธ เป็นต้น

ทั้งนี้ การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้มีข้อเสนอแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอรัฐประเศ ซึ่งอาจเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ 1) ควรจัดทำแผนพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประจำปีเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้สอดคล้องตามศักยภาพด้านการท่องเที่ยวและบทบาทของวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การพัฒนาสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวโดยใช้การสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมืองให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลง เป็นต้น 2) ควรส่งเสริมให้มีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ โดยพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์สินค้าทางการท่องเที่ยวและบริการโดยจัดรูปแบบการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายและแสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น โครงการถนนสายอาหารวัฒนธรรมท้องถิ่นตามกลุ่มชาติพันธุ์ โครงการชุมชนแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น และโครงการเสริมสร้างศักยภาพของสินค้าของฝากและสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) และ 3) ควรส่งเสริมและสนับสนุนภาคเอกชนให้มีความพร้อม

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6

The 6th STOU National Research Conference

ในการดำเนินการด้านการท่องเที่ยวและการค้าการลงทุน ให้มีการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็งของธุรกิจด้านการท่องเที่ยวและบริการ

ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรทำการศึกษาประเมินศักยภาพทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของอำเภออรัญประเทศ รวมถึงศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภออรัญประเทศ นอกจากนั้น ควรศึกษาถึงบทบาทผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภออรัญประเทศ ได้แก่ ภาครัฐ เอกชน และผู้นำชุมชน และปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาเมืองเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภออรัญประเทศ เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลครอบคลุมองค์ประกอบของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมและพัฒนการท่องเที่ยวของอำเภออรัญประเทศต่อไป

บรรณานุกรม

- กรมการท่องเที่ยว. (2558). มาตรฐานการท่องเที่ยวไทย. สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2559, จาก <http://tourism.go.th>
- กรมประชาสัมพันธ์. (2558). เขตเศรษฐกิจพิเศษไทย 5 จังหวัด 6 พื้นที่ เพื่อรองรับ AEC. สืบค้นเมื่อ 5 สิงหาคม 2559, จาก http://aseanthai.net/ewt_news.php?nid=4393&filename
- กรวรรณ สังขกร. (2553). การพัฒนาเมืองชายแดนเพื่อรองรับผลกระทบจากการท่องเที่ยวและการค้าในกลุ่มแม่น้ำโขง. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กาญจนา แสงลัมสุวรรณ และศรัณยา แสงลัมสุวรรณ. (2555). การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน. วารสารนักบริหาร, 32(4), 139-146.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2552). วาระแห่งชาติเพื่อการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน ปี 2552. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- เทศบาลเมืองอรัญประเทศ. (2559). นโยบายผู้บริหาร. สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2559, จาก <http://arancity.go.th>
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ: เพรสแอนด์ดีไซน์.
- ประเสริฐ โยธิดาร์. (2558). มรดกทางวัฒนธรรมผู้ไทยเรณูนครกับมิติการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน. ใน การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ “วิทยาการจัดการวิชาการ 2015 : วิจัยเพื่อสร้างสรรค์เศรษฐกิจชุมชนสู่ประชาคมอาเซียน”, โดยเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคเหนือ.
- พยอม ธรรมบุตร. (2549). หลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. ใน เอกสารประกอบการสอน. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พลอย มัลลิกะมาส. (2554). แปลรูป “วัฒนธรรมท้องถิ่น” อย่างไร...ให้ได้เงินล้าน. สืบค้นเมื่อ 15 กันยายน 2559, จาก <http://tcdconnect.com>
- วลัยลักษณ์ พุกษาทร. (2545). การวางแผนพัฒนาเมืองชายแดน : กรณีศึกษา เมืองมุกดาหาร. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, สถาบันพัฒนบริหารศาสตร์ (การวางแผนเมือง), บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริกมล สายสร้อย. (2541). วิถีชีวิตของชาวไทยเชื้อสายจีนในอำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว. กรุงเทพฯ:

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 6
The 6th STOU National Research Conference

ศูนย์มนุษยวิทยาสรินธร.

สำนักงานเกษตรอำเภออรัญประเทศ. (2559). ข้อมูลทั่วไปอำเภออรัญประเทศ. สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2559,
จาก <http://aranyaprathet.sakaeo.doe.go.th>

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสระแก้ว. (2556). วัฒนธรรมประเพณีในอำเภออรัญประเทศ. สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม
2559, จาก <http://m-culture.go.th>

หอมรดกไทย. (ม.ป.ป.). จังหวัดสระแก้ว, พัฒนาการทางประวัติศาสตร์. สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2559,
จาก <http://thaiheritage.net/nation/oldcity/sakaeo2.htm>

